

CZU: 343.45:616.98

ABORDĂRI ALE SECRETULUI MEDICAL ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI SARS-CoV-2*Aliona CHISARI-RURAK**Universitatea de Stat din Moldova*

În contextul pandemiei SARS-CoV-2 s-au schimbat abordările ce vizează păstrarea secretului medical. În anumite contexte, cu respectarea prevederilor legale, prezentarea informațiilor care constituie secret profesional al medicului către alte persoane, fără consimțământul pacientului sau al reprezentantului său legal, se admite în cazul posibilității extinderii unor maladii contagioase, intoxicații și a unor alte maladii care prezintă pericol în masă.

Cuvinte-cheie: *pandemie, SARS-CoV-2, secret profesional, secret medical, consimțământul pacientului, dreptul la asistență medicală, dreptul la viață privată.*

APPROACHES TO MEDICAL SECRET IN THE CONTEXT OF SARS-CoV-2 PANDEMIC

In the context of the SARS-CoV-2 pandemic, the approaches aimed at maintaining medical secrecy have changed. In certain contexts, in compliance with legal provisions, the presentation of information that constitutes professional secrecy of the health worker to other persons, without the consent of the patient or their legal representative is allowed in case of spread of contagious diseases, intoxications and other diseases that represent a mass danger.

Keywords: *pandemic situation, SARS-CoV-2, professional secrecy, medical secrecy, patient consent, right to health care, right to privacy.*

Introducere

Mai mult de un an suntem martorii unei realități condiționate de infecția SARS-CoV-2. De la începutul pandemiei până la data de 11 mai 2021 Republica Moldova a înregistrat, conform datelor oficiale, 252949 de infectări și 5970 de decese. Primul caz de infectare la noi în țară a fost înregistrat la data de 7 martie 2020, iar primul deces – la 18 martie 2020 [1]. Cum a reușit statul nostru să facă față acestor provocări, în ce măsură au fost și continuă a fi respectate drepturile și libertățile cetățenilor Republicii Moldova – sunt întrebări la care urmează să se mai dea răspunsuri. Realitatea identifică încălcări flagrante ale drepturilor diverselor categorii de persoane aflate în situație de risc, și nu numai. Copiilor le-a fost limitat dreptul la educație, persoanelor cu dizabilități – accesul la servicii sociale, cetățenilor de rând – dreptul la asistență medicală și la asistență socială etc. În același context, au fost aduse atingeri și dreptului la viață privată, intimă și familială. Informații cu referire la infectarea persoanelor au fost și continuă să fie solicitate, de multe ori, de către subiecți neîmpunterniciți de lege.

Esența datelor cu caracter personal

Conform art.3 al Legii RM privind datele cu caracter personal [2], datele care dezvăluie originea rasială sau etnică a persoanei, convingerile ei politice, religioase sau filozofice, apartenența socială, *datele privind starea de sănătate* sau viața sexuală, precum și cele referitoare la condamnările penale, măsurile procesuale de constrângere sau sancțiunile contravenționale fac parte din *categoriile speciale de date cu caracter personal*. În același context, art.8 din Legea RM cu privire la accesul la informație [3] prevede că informația cu *caracter personal* face parte din categoria informației oficiale cu accesibilitate limitată și constă din date referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă, a căror dezvăluire ar constitui o violare a vieții private, intime și familiale. Accesul la informația cu caracter personal se realizează în conformitate cu prevederile legislației privind protecția datelor cu caracter personal. Pentru ca informația să fie considerată cu caracter personal, este necesară existența următoarelor condiții: informația să se refere la o persoană privată; persoana privată să fie identificată sau identificabilă; dezvăluirea informației să constituie o violare a intimității persoanei, prin care se înțelege că divulgarea informației deținute de posesor ar fi în măsură să aducă atingere vieții particulare și de familie a persoanei fizice vizate [4]. Întrunirea criteriilor enunțate califică informația ca fiind „informație confidențială despre persoane”, fapt ce îi obligă pe posesorii acestor informații de a le proteja, adică de a nu le divulga.

Analizând reglementările actuale, deducem că informația cu referire la infectarea cu virusul SARS-CoV-2 constituie date privind starea de sănătate, iar acestea, la rândul lor, fac parte din categorii speciale de date cu caracter personal.

În contextul acestor prevederi legale și explicative urmează să înțelegem dacă instituțiile de învățământ și administrative de specialitate au dreptul de a solicita informații despre îmbolnăvirea copiilor sau membrilor de familie ai acestora, sau dacă angajatorul poate cere acest lucru salariatului. Totodată, trebuie să înțelegem în ce situații lucrătorul medical poate divulga informația cu referire la îmbolnăvirea persoanei.

Secretul profesional al medicului

Dreptul de a cere respectarea secretului profesional de către personalul medical este unul statuat pentru pacienți, fiind în același timp și o obligație etică și legală pentru lucrătorul medical. Multiple acte normative conțin reglementări legale ce vizează secretul medical, acesta constituind o categorie a secretului profesional.

În virtutea profesiei pe care o exercită, diverse categorii de persoane sunt supuse obligației de păstrare a anumitor informații. Deși, la prima vedere, pare o noțiune simplă, secretul profesional poate fi abordat din mai multe perspective. În anumite situații profesionistul deține informații ce vizează anumite proceduri, tehnici de producere etc., iar în alte cazuri informația deținută vizează sănătatea, viața intimă, credința, familia, averea sau orice alt aspect privitor la o persoană. În primul caz vorbim despre date ce fac parte din secretele de fabricație, secretele de serviciu, iar în al doilea caz, când este vorba despre o persoană identificată sau identificabilă, datele cu referire la ea constituie secret profesional abordat *stricto sensu*.

Medicul, avocatul, preotul realizează cele mai vechi activități, exercitarea cărora implică păstrarea secretului profesional, iar mai nou – notarul, contabilul, psihologul etc. completează această listă. Întinderea obligației de păstrare a secretului profesional rezultă din contextul în care acesta a fost divulgat profesionistului: în calitate de bun amic sau în timpul exercitării obligației de serviciu. Evident, obligația de păstrare a secretului profesional survine în cel de-al doilea caz.

În cazul medicilor, părintele medicinei Hipocrate a formulat un jurământ prin care pune în evidență faptul că confidențialitatea constituie una dintre cele mai importante valori ale actului medical: „*Orice voi vedea sau auzi în timpul activității profesionale sau în afara ei în legătură cu viața oamenilor – lucruri care nu trebuie discutate în afară, nu le voi divulga, acceptând că toate acestea trebuie ținute în secret*”.

La nivel mondial, Asociația Medicală Mondială a adoptat și un Cod internațional al eticii medicale*, care enumeră obligațiile medicului, incluzând-o și pe cea de a „respecta dreptul pacientului la confidențialitate”.

Articolul 13 al Legii RM cu privire la exercitarea profesiei de medic [5] prevede că informațiile despre solicitarea asistenței medicale, despre starea sănătății, diagnostic și alte date obținute de medic în examinarea și tratamentul pacientului constituie informații personale și secret profesional al medicului și nu pot fi divulgate.

Reglementări asemănătoare se conțin și în Codul Deontologic al lucrătorului medical și al farmacistului [6], care prevede că confidențialitatea este dreptul pacientului ca informația referitoare la starea sănătății sale fizice și psihice, aspectele intime ale vieții personale să nu fie divulgată unor persoane terțe. Lucrătorul medical și farmacistul au datoria de a proteja confidențialitatea informațiilor referitoare la pacienți, obținute în cadrul activității lor profesionale prin procesul de acumulare, stocare, transmitere, primire ori distrugere a datelor.

Totodată, cu acordul pacientului sau al reprezentantului său legal, se permite transmiterea informației care constituie secret profesional unor alte persoane, în interesul examinării și tratării pacientului, al efectuării unor investigații științifice, utilizării acestor date în procesul de studii și în alte scopuri. Consimțământul trebuie să fie clar, neechivoc și exprimat anume în privința informației solicitate, inclusiv în privința volumului acesteia. În caz de litigiu, sarcina probațiunii existenței consimțământului persoanei vizate pentru eliberarea informației incumbă furnizorului care a eliberat informația.

Trebuie remarcat faptul că medicul are obligația de păstrare a secretului profesional și după finisarea tratamentului sau după decesul persoanei. Această prevedere se identifică în art.13 alin.6 al Legii RM privind exercitarea profesiei de medic. În literatura de specialitate este diferit abordat aspectul ce vizează transmiterea informațiilor cu caracter medical rudelor pacientului în timpul vieții acestuia, sau după decesul lui.

Dacă oprirea accesului rudelor/familiei la dosarul medical al pacientului încă în viață are o justificare din perspectiva dreptului la intimitate și viață privată a acestuia, autorul Ilie Dumitru consideră că interdicția legală amintită mai sus, care oprește rudele/familia pacientului decedat să primească informațiile medicale

* Codul internațional al eticii medicale a fost adoptat la a 3-a Adunare Generală a Asociației Medicale Mondiale (Londra, octombrie 1949) și amendat de a 22-a Adunare Generală (Sydney, august 1968) și a 35-a Adunare Generală (Veneția, octombrie 1983 și Pilanesberg, Africa de Sud, octombrie 2006).

care îl priveau pe acesta, nu mai are nicio justificare. Dimpotrivă, dacă se admite că obligația medicului de păstrare a secretului profesional își are temeiul în dreptul corelativ al pacientului la intimitate și la neimixtiunea altora în viața și sănătatea sa, după moartea lui ne aflăm în situația în care acest drept al pacientului (care constituia fundamentul obligației medicului) s-a transmis pe cale succesorală către moștenitorii săi, făcând parte din patrimoniul defunctului [7].

Prevederi similare despre nedivulgarea secretului medical după deces se regăsesc și în alte legislații din Franța, Elveția, Arizona (SUA), Ungaria etc., dar cu precizările de rigoare. De exemplu: secretul medical nu reprezintă un obstacol pentru ca informațiile referitoare la o persoană decedată să fie furnizate succesorilor lor în drepturi, în măsura în care acestea sunt necesare pentru a le permite acestora să afle cauzele decesului, pentru a apăra memoria persoanei decedate sau drepturile acesteia, cu excepția unei manifestări de voință contrară exprimată de defunct înainte de a muri [8].

Limitele obligației de păstrare a secretului profesional

De la regula generală cu referire la păstrarea secretului profesional există și excepții, medicul fiind uneori chiar obligat prin lege să comunice despre starea de sănătate a pacientului terțelor persoane.

Informațiile confidențiale pot fi dezvăluite: **în cazul prevenirii afecțării majore sau punerii în pericol a sănătății pacientului, a unei terțe persoane sau a publicului în general;** la cererea organelor de urmărire penală, a procuraturii și instanței judecătorești în legătură cu efectuarea urmăririi penale sau a cercetării judecătorești [6].

Legea RM privind exercitarea profesiei de medic mai prevede divulgarea secretului medical: la cererea Avocatului Poporului sau, după caz, a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, în scopul asigurării protecției persoanelor împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; la solicitarea membrilor Consiliului pentru prevenirea torturii, în cadrul vizitelor efectuate de ei și în limitele necesare desfășurării vizitelor, în cazul unor circumstanțe în al căror temei se poate presupune că prejudiciul cauzat sănătății persoanei reprezintă consecința unei acțiuni ilegale. În anul 2018 această lege a fost completată cu o nouă reglementare ce vizează admiterea prezentării informațiilor care constituie secret profesional către alte persoane fără consimțământul pacientului sau al reprezentantului său legal în cazul acordării ajutorului medical unei persoane minore sau unei persoane în privința căreia a fost instituită măsura de ocrotire judiciară sub forma tutelei, incapabilă să informeze părinții sau reprezentanții legali.

Concluzii

Având la bază cele expuse, concluzionăm că pe parcursul pandemiei SARS-CoV-2 abilitați cu dreptul de a solicita informații despre îmbolnăviri sunt medicii care, în virtutea legii, urmează să ia măsuri de prevenire a afecțării majore sau punerii în pericol a sănătății pacientului, a unei terțe persoane sau a publicului în general. Prezentarea informațiilor care constituie secret profesional către alte persoane fără consimțământul pacientului sau al reprezentantului său legal se admite în cazul posibilității extinderii unor maladii contagioase, intoxicații și a unor alte maladii care prezintă pericol în masă. La rândul lor, persoanele fizice, în măsura în care capacitatea juridică le permite, sunt obligate să informeze angajatorul despre orice semn sau simptom de boală pe care l-au depistat în virtutea funcțiilor exercitate și care prezintă risc pentru sănătatea publică. Nerespectarea acestor rigori, evident, condiționează aplicarea sancțiunilor legale.

Referințe:

1. <https://msmps.gov/md>
2. Legea Republicii Moldova privind protecția datelor cu caracter personal, nr.133, din 08.07.2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr.170-175.
3. Legea Republicii Moldova privind accesul la informație, nr.982 din 11.05.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.88-90.
4. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la examinarea cauzelor privind accesul la informațiile oficiale, nr.1 din 02.04.2007. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova*, 2007, nr.5, p.4.
5. Legea Republicii Moldova cu privire la exercitarea profesiei de medic, nr.264, din 27.10.2005. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr.172-175.
6. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Codului deontologic al lucrătorului medical și al farmacistului, nr.192 din 24-03-2017, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.92-102.

7. ILIE, D. Considerații juridice asupra secretului profesional medical, între obligația de păstrare și obligația de divulgare a lui. În: *Revista Universul Juridic*, 2016, nr.9, p.85-99.
8. <http://e-sanatate.md/News/7023>

Notă: Acest articol a fost elaborat în cadrul Proiectului *Protecția consolidată a drepturilor pacientului în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală*, cifrul 20.80009.0807.30, *Program de Stat (2020-2023)*, realizat în cadrul Centrului Interuniversitar de Drept Medical al Institutului de Cercetare și Inovare, Universitatea de Stat din Moldova.

Date despre autor:

Aliona CHISARI-RURAK, doctor în drept, lector universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: chisarialiona@yahoo.com

ORCID: 0000-0003-0764-6843

Prezentat la 15.05.2021